

New Thought

Wanneer christelijk geloof wordt vermengd met de kracht van het denken. Een vergeten invloed op het moderne christendom.

Wanneer we vandaag spreken over het welvaartsevangelie, Word of Faith of bepaalde vormen van charismatisch christendom, denken we meestal aan moderne predikers en hedendaagse gemeenten. De ideeën die daar worden verkondigd zijn echter niet allemaal nieuw.

Een belangrijke, maar vaak weinig bekende invloed is de negentiende-eeuwse Amerikaanse religieuze beweging New Thought.

New Thought ontstond buiten het traditionele christendom, maar gebruikte veel christelijke taal. Juist daardoor is de ontwikkeling ervan interessant. Sommige ideeën uit deze beweging vonden later, in aangepaste christelijke vorm, hun weg naar delen van de pinkster- en charismatische wereld.

Dat betekent niet dat iedere christen die spreekt over geloof, genezing, positieve woorden of Gods zegen automatisch door New Thought is beïnvloed. Wel is het belangrijk om te onderzoeken waar bepaalde ideeën vandaan komen en of ze werkelijk uit de Bijbel voortkomen.

Wat is New Thought?

New Thought, ook wel de New Thought Movement genoemd, ontstond in de Verenigde Staten in de negentiende eeuw.

De beweging kende verschillende vertegenwoordigers en stromingen, maar een aantal ideeën komt steeds terug:

- het bewustzijn en denken van de mens hebben grote geestelijke betekenis;
- gedachten en overtuigingen beïnvloeden de werkelijkheid;
- negatieve gedachten kunnen ziekte, armoede en problemen veroorzaken;
- positieve gedachten kunnen gezondheid, succes en voorspoed bevorderen;
- de mens beschikt over een bijzondere geestelijke kracht;
- de werkelijkheid kan in zekere zin worden beïnvloed door wat iemand denkt, gelooft en uitspreekt.

Daarmee ontstond een religieuze benadering waarin de mens niet slechts iemand is die afhankelijk is van God, maar iemand die door zijn geestelijke houding invloed kan uitoefenen op zijn omstandigheden.

Dat laatste punt is belangrijk.

Het verschil tussen Bijbels geloof en New Thought ligt niet simpelweg in het feit dat New Thought positief denkt. De Bijbel moedigt ons immers ook aan om onze gedachten te richten op wat goed en waar is.

Het fundamentele verschil gaat veel dieper:

Wie heeft uiteindelijk de macht over de werkelijkheid: God of de mens?

Phineas Quimby

Een belangrijke vroege figuur in de ontwikkeling van New Thought was Phineas Parkhurst Quimby (1802–1866).

Quimby ontwikkelde ideeën over de relatie tussen gedachten, geloof en lichamelijke gezondheid. Hij was ervan overtuigd dat verkeerde overtuigingen en gedachten konden bijdragen aan ziekte en dat het veranderen van iemands denken een genezende werking kon hebben.

Hier ontstond een belangrijk principe dat later in verschillende vormen terugkeerde:

Het probleem bevindt zich niet alleen buiten de mens, maar ook in zijn denken.

Quimby's ideeën waren geen orthodox christelijke theologie. Toch gebruikte hij religieuze taal en beïnvloedden zijn ideeën verschillende personen die later een rol zouden spelen in religieuze bewegingen.

Mary Baker Eddy

Een belangrijke figuur in deze geschiedenis is Mary Baker Eddy, de grondlegger van Christian Science.

Eddy was gedurende enige tijd bekend met Quimby's ideeën, hoewel de precieze mate en aard van zijn invloed onderwerp van historisch debat zijn.

Christian Science ontwikkelde een zeer specifieke opvatting over ziekte, materie en werkelijkheid. De materiële werkelijkheid kreeg daarin een andere status dan in het klassieke christelijke denken.

Hier zien we opnieuw een gedachte die belangrijk is voor het begrijpen van de bredere New Thought-traditie:

de geestelijke werkelijkheid wordt belangrijker geacht dan de zichtbare werkelijkheid.

Dat lijkt op het eerste gezicht misschien christelijk. De Bijbel spreekt immers ook over een onzichtbare werkelijkheid.

Maar Bijbels christendom leert niet dat de zichtbare schepping slechts een illusie is of dat de mens door zijn denken de werkelijkheid naar zijn hand kan zetten.

Van New Thought naar Word of Faith

Hier wordt het voor christenen bijzonder interessant.

Er bestaat geen eenvoudige rechte lijn:

New Thought → Word of Faith.

De historische werkelijkheid is ingewikkelder.

Er waren verschillende personen, bewegingen en ontwikkelingen die elkaar beïnvloedden. Toch is er een belangrijke historische verbinding zichtbaar tussen bepaalde ideeën uit New Thought en het latere Word-of-Faith-denken.

Een belangrijke schakel is E. W. Kenyon (1867–1948).

Kenyon was geen klassieke New Thought-auteur en zijn verhouding tot New Thought is onderwerp van discussie. Toch vertonen sommige van zijn ideeën duidelijke overeenkomsten met New Thought-denken, met name rond:

- de kracht van woorden;
- geloof als geestelijke kracht;
- de relatie tussen denken en werkelijkheid;
- genezing;
- de betekenis van wat iemand belijdt.

Kenyon beïnvloedde vervolgens Kenneth Hagin, die een van de belangrijkste verspreiders van Word of Faith werd.

Via Hagin werden deze ideeën wereldwijd verspreid.

Daarmee ontstond uiteindelijk een beweging waarin begrippen als faith, confession, healing, prosperity en positive confession een zeer grote plaats kregen.

De kracht van woorden

Een van de opvallendste overeenkomsten tussen New Thought en bepaalde vormen van Word of Faith is de nadruk op woorden.

Het uitgangspunt kan ongeveer als volgt worden samengevat:

Wat je gelooft en uitspreekt, heeft invloed op wat er in je leven gebeurt.

Daarbij worden regelmatig Bijbelteksten aangehaald, bijvoorbeeld:

"De dood en het leven zijn in de macht van de tong."

Spreeken 18:21

Op zichzelf is het natuurlijk Bijbels dat woorden kracht hebben.

Onze woorden kunnen:

- bemoedigen;
- beschadigen;
- liegen;
- waarheid spreken;
- geloof belijden;
- anderen verleiden;
- iemand tot zonde brengen.

Maar daaruit volgt nog niet dat menselijke woorden een scheppende macht hebben die vergelijkbaar is met Gods scheppende spreken. Dat onderscheid is essentieel.

God spreekt en er ontstaat iets: "God zei: Er moet licht komen. En er was licht."

De mens spreekt echter niet op dezelfde manier als God. Wanneer christenen daarom leren dat zij door hun woorden gezondheid, rijkdom, succes of andere omstandigheden kunnen **creëren**, wordt de grens tussen Bijbels geloof en New Thought-achtig denken problematisch.

"Je krijgt wat je gelooft"

Binnen sommige vormen van Word of Faith ontstaat een gedachtegang die ongeveer zo werkt:

1. God heeft geestelijke wetten ingesteld.
2. Geloof activeert deze wetten.
3. Woorden geven uitdrukking aan geloof.
4. Positieve geloofswoordjes brengen positieve resultaten voort.
5. Negatieve woorden kunnen negatieve resultaten veroorzaken.

Dit klinkt op sommige punten christelijk.

Er wordt immers gesproken over:

- God;
- geloof;
- Bijbelteksten;
- Jezus;
- genezing;
- gebed.

Maar de cruciale vraag is:

Is geloof in de Bijbel een kracht waarmee de mens werkelijkheid kan produceren, of is geloof vertrouwen op God?

In het Nieuwe Testament is geloof in de eerste plaats gericht op een Persoon:

Jezus Christus.

Geloof is geen geestelijke energie die de mens zelfstandig kan inzetten om gewenste omstandigheden te produceren.

Het gevaar van "positive confession"

Hier ontstaat een belangrijk praktisch probleem.

Als iemand leert *"Als ik maar genoeg geloof heb, zal ik genezen."* dan ontstaat automatisch de andere kant van die gedachte *"Als ik niet genezen ben, heb ik blijkbaar niet genoeg geloof gehad."*

Hetzelfde kan gebeuren met financiële voorspoed *"God wil dat ik voorspoedig ben."* Wanneer iemand vervolgens financieel in problemen komt, kan de conclusie worden *"Ik heb verkeerd geloofd."*

Daarmee wordt het slachtoffer van ziekte, armoede of tegenslag uiteindelijk verantwoordelijk gemaakt voor zijn eigen omstandigheden.

Dat is pastoraal schadelijk om het mild uit te drukken!

De Bijbel kent echter gelovigen die:

- ziek waren;
- leden;
- vervolgd werden;
- armoede kenden;
- gevangen zaten;
- teleurstellingen meemaakten.

Paulus schrijft zelfs over een blijvende lichamelijke zwakheid waarvoor hij God herhaaldelijk heeft gebeden. Zijn antwoord was niet "Je moet positiever spreken." Maar "Mijn genade is voor jou genoeg." 2 Korintiërs 12:9

Geloof is geen geestelijke toverstaf

Een van de belangrijkste verschillen tussen Bijbels geloof en New Thought-achtig denken kan daarom zo worden weergegeven:

New Thought 'Mijn denken en spreken kunnen mijn werkelijkheid beïnvloeden'.

Word of Faith in zijn problematische vorm 'Mijn geloof en woorden kunnen Gods geestelijke wetten activeren waardoor mijn gewenste werkelijkheid ontstaat'.

Bijbels geloof 'Ik vertrouw op God en onderwerp mij aan Zijn wil, ook wanneer ik niet begrijp wat Hij doet'. Dat laatste zien we bijvoorbeeld bij Jezus in Gethsemané: "Laat niet wat Ik wil, maar wat U wilt gebeuren." Lucas 22:42

Dat is misschien wel een van de krachtigste correcties op een verkeerd begrip van geloof. Jezus geloofde volmaakt. Maar Zijn geloof betekende niet dat Hij Zijn gewenste omstandigheden moest afdwingen. Zijn geloof betekende volkomen vertrouwen op de Vader.

Maar hoe zit het dan met Marcus 11:23?

Een tekst die binnen Word of Faith vaak wordt aangehaald is Marcus 11:23, waar Jezus spreekt over het geloof dat een berg kan verplaatsen. Daaruit wordt soms geconcludeerd dat iemand door voldoende geloof letterlijk iedere gewenste werkelijkheid kan realiseren.

Maar de context wijst niet op een algemene geestelijke wet waarmee christenen hun omstandigheden kunnen controleren. Het gaat om geloof in God. Dat blijkt ook uit het volgende vers:

"Daarom zeg Ik jullie: alles waar jullie om bidden en vragen, geloof dat je het ontvangen zult, en het zal je ten deel vallen." Marcus 11:24

Het gaat om vertrouwen op God, niet om het manipuleren van God.

Een belangrijk onderscheid

Het is daarom niet eerlijk om te zeggen: "Alles wat Word of Faith leert komt uit New Thought." Dat zou historisch te simplistisch zijn. Er zijn binnen Word of Faith ook echte Bijbelse thema's aanwezig:

- geloof;
- gebed;
- Gods zorg;
- genezing;
- Gods voorzienigheid;
- het spreken van Gods Woord.

Het probleem ontstaat wanneer deze Bijbelse begrippen worden gecombineerd met een ander onderliggend wereldbeeld. Dan kan bijvoorbeeld:

geloof veranderen in een geestelijke kracht,

belijdenis veranderen in een scheppend mechanisme,

gebed veranderen in een middel om gewenste resultaten af te dwingen,

en Gods beloften veranderen in geestelijke rechten waarop de gelovige aanspraak kan maken.

Daarmee verschuift het centrum ongemerkt van:

God vertrouwen naar Gods zogenaamde geestelijke principes gebruiken/misbruiken/manipuleren.

Waarom dit vandaag relevant is

New Thought is geen vergeten curiositeit uit de negentiende eeuw. Elementen van het gedachtegoed zijn terug te vinden in allerlei moderne vormen van spiritualiteit en zelfhulp.

Woorden als:

- manifesteren;
- positieve energie;
- mindset;
- visualiseren;
- affirmaties;
- je werkelijkheid creëren;
- spreken wat je wilt ontvangen

zijn inmiddels onderdeel geworden van de populaire cultuur.

Sommige van deze begrippen komen rechtstreeks uit andere tradities en andere hebben een veel bredere culturele ontwikkeling doorgemaakt. Maar wanneer dezelfde concepten binnen christelijke kringen verschijnen, verpakt in Bijbelse taal, is onderscheidingsvermogen noodzakelijk. De vraag is dan niet alleen: "Staat dit woord in de Bijbel?" maar vooral "Komt het gedachtegoed achter dit woord daadwerkelijk uit de Bijbel?"

Van God naar de mens

Misschien is dat uiteindelijk de belangrijkste vraag. In Bijbels christendom begint alles bij God. God is Schepper. De mens is schepsel. God spreekt. De mens luistert. God belooft. De mens vertrouwt. God bepaalt. De mens bidt. God schenkt. De mens ontvangt.

New Thought draait deze verhouding op belangrijke punten om.

Daarin wordt de mens steeds meer iemand die door zijn bewustzijn, gedachten, woorden en geestelijke technieken invloed kan uitoefenen op zijn werkelijkheid. En precies daar ligt voor de kerk een ernstige waarschuwing. Want een geloof kan nog heel christelijk klinken en toch ongemerkt een ander mensbeeld en een andere kijk op God bevatten.

De vraag die we moeten blijven stellen

De belangrijkste vraag is daarom niet:

"Werkt het?"

Ook niet:

"Voel ik mij er beter door?"

En zelfs niet:

"Zijn er mensen die zeggen dat het voor hen werkt?"

De belangrijkste vraag is:

"Is dit wat de Bijbel leert?"

Want christelijk geloof draait uiteindelijk niet om het ontdekken van een geestelijke techniek waarmee wij onze werkelijkheid kunnen veranderen. Het draait om het kennen van God door Jezus Christus. Niet "Mijn wil geschiede." maar "Uw wil geschiede." Dat verschil lijkt misschien klein. Maar het bepaalt uiteindelijk wie er op de troon zit.